Riksdagens protokoll
1990/91:69

Fredagen den 22 februari

Kl. 9.00–10.38
15.00–15.01

Protokoll
1990/91:69

1 § Svar på interpellation 1990/91:116 om riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv på 90-talet

Svar på interpellationer

Anf. 1 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Håkan Hansson har frågat industriministern

– *dels* vilka industri- och näringspolitiska åtgärder regeringen tänker vidta för att möta näringslivets, och då främst småföretagens, behov av riskkapital,

– *dels* vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att öka det enskilda sparandets roll i riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv,

– *dels* om regeringen är beredd att vidta åtgärder avseende företags- och kapitalbeskattningen för att stimulera riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Låt mig säga att jag delar Håkan Hanssons bedömning att frågan om hur behovet av riskkapital för svenskt näringsliv skall kunna tryggas på 1990-talet är av vital betydelse för den långsiktiga konkurrenskraften, tillväxten och förnyelsen i det svenska näringslivet.

När jag nu svarar på första frågan vill jag ge min syn på riskkapitalmarknaden, vilken Håkan Hansson påstår inte kommer att klara det svenska näringslivets behov av kapital. I och för sig kan en fungerande kapitalmarknad alltid tillgodose behovet av kapital, låt vara till det pris som marknaden sätter. Men det är naturligtvis olyckligt om kapitalkostnaderna blir alltför höga, vilket kan bli fallet om ekonomin kännetecknas av hög inflation, ett för lågt sparande och bristande framtidstro.

Strävandena att tillgodose näringslivets försörjning med riskkapital har under senare år bl.a. kommit till uttryck i systemet med allemansfonder, som ju också inkluderar företagsanknutna fonder, fjärde och femte AP-fondens rätt att köpa aktier, löntagarfonderna och de regionala riskkapitalbolagen. De sistnämndas uppgift är just att öka utbudet av riskkapital för små och medelstora företag.

I en stabil ekonomi med en fungerande kapitalmarknad kommer både riskkapital och lånekapital att finnas tillgängligt på rimliga villkor för sunda investeringar. En av den ekonomiska politikens uppgifter är därför att skapa en allmänt gynnsam ekonomisk miljö. En sådan ekonomi innefattar bl.a. låg

inflation, stark konkurrenskraft och god lönsamhet, inte minst i den konkurrensutsatta sektorn. En varaktig dämpning av inflationen skapar förutsättningar för en lägre räntenivå och därmed även ett lägre nominellt avkastningskrav på riskkapital.

En annan viktig förutsättning för god tillgång på kapital är att regelsystemet på marknaden är modernt och ändamålsenligt. Den socialdemokratiska regeringen har vidtagit en rad åtgärder med detta syfte. Jag tänker då på avregleringen av den inhemska kreditmarknaden och avvecklingen av valutaregleringen. Vi står nu mitt uppe i en process som innebär att regelsystemet för de finansiella marknaderna moderniseras genom avregleringar och anpassning till internationella förhållanden, inte minst EGs regelsystem.

Som en sammanfattning av svaret på den första frågan vill jag hävda att regeringen i en rad olika avseenden redan medverkat till att öka utbudet av riskvilligt kapital och även skapat regler för en bättre fungerande kapitalmarknad.

Jag övergår nu till den andra frågan, som gäller det enskilda sparandets roll i riskkapitalförsörjningen.

Den skattereform som trädde i kraft vid årsskiftet innebär att kapitalbeskattningen för småsparare radikalt har förändrats. Enligt de nya reglerna beskattas kapitalinkomster med endast 30 %. Detta kommer med stor sannolikhet att främja det enskilda aktiesparandet. Vi kan sedan en tid iaktta att hushållens sparande nu är på väg att öka. Jag vill också påminna om de förändringar av reglerna för allemanssparandet som trädde i kraft den 1 januari 1991.

Det finns enligt min mening inte anledning att skattemässigt prioritera just det enskilda aktiesparandet jämfört med andra sparformer. Ett av de bärande inslagen i det nya skattesystemet är ju att beskattningen skall vara likformig för att gynna en effektiv fördelning av resurser och för att motverka skatteplanering.

Den tredje frågan gäller företags- och kapitalbeskattningen och om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att stimulera riskkapitalförsörjningen i näringslivet.

Den reformerade företagsbeskattningen innebär för aktiebolagens del bl.a. en kraftig sänkning av skattesatsen och att en ny reserveringsmöjlighet, skatteutjämningsreserven, införs. Härigenom elimineras en väsentlig del av den tidigare snedvridningen till förmån för lånefinansiering. Skattebelastningen på egenfinansierade investeringar har reducerats avsevärt. För riskkapitalförsörjningen är det också betydelsefullt att Annellavdraget – som medger avdrag för utdelning på nyemitterade aktier – behålls. De nya skattereglerna ger sammantaget en starkare ställning för det egna kapitalet. Vid en internationell jämförelse är den svenska företagsbeskattningen starkt konkurrenskraftig.

Vad gäller skattevillkoren för de mindre företagen vill jag först nämna att för näringsverksamhet i aktiebolagsform gäller samma regler som för större företag. Kombinationen av bibehållet Annellavdrag och sänkt skatt på utdelningsinkomster torde gynna de mindre företagens riskkapitalförsörjning.

De enskilda näringsidkarna har i och med höstens skattereform i allt väsentligt fått samma reserveringsmöjligheter som aktiebolagen. Det finns

vissa kvarstående problem för de näringsidkare som önskar expandera sin verksamhet. Huvudsakligen beror dessa på att överskott i näringsverksamhet – efter reserveringar – blir föremål för omedelbar dubbelbeskattning med uttag av egenavgifter och inkomstskatt.

I detta sammanhang kan jag informera om att regeringen nyligen inkallat en särskild utredare med uppgift att analysera förslag om s.k. särskild redovisningsmetod. I anslutning till denna analys skall skattereglerna för handelsbolag prövas. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag före utgången av 1991.

I direktiven till utredaren betonas önskvärdheten av att de presenterade reglerna så långt möjligt överensstämmer med vad som gäller för aktiebolagen i det nya skattesystemet. Detta innebär bl.a. att en möjlighet skall ges för egenföretagare att expandera verksamheten med enkelbeskattat kapital.

Så långt företagsbeskattningen. Vad gäller kapitalbeskattningen i övrigt, dvs. i huvudsak beskattningen av hushållens sparande, är värt att notera att den nya separata och mer likformiga kapitalbeskattningen innebär att utdelningsinkomster beskattas väsentligt lägre än i det gamla systemet. Detta bör – i kombination med den kraftigt sänkta bolagsskattesatsen – underlätta näringslivets försörjning med riskkapital från svenska sparare. Därtill torde de nya bolagsskattereglerna få till effekt att utländskt riskkapital i ökad utsträckning söker sig till verksamheter i Sverige.

Anf. 2 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka biträdande finansministern för svaret på min interpellation.

Låt mig inledningsvis säga att när det gäller analysen av hur riskkapitalmarknaden bör se ut, råder det uppenbarligen en samsyn oss emellan. Jag delar också i hög grad statsrådets syn på behovet av en marknadskonform kapitalmarknad. Däremot tror jag att våra slutsatser skiljer sig ganska markant när det gäller vilka åtgärder som måste vidtas.

Det är oomtvistat vid det här laget att den svenska ekonomin präglas av allvarliga problem. Tillväxten är låg, inflationsutvecklingen för snabb, bytesbalansen fortsätter att försvagas, och hushållssparandet är fortfarande negativt även om, som statsrådet säger, en viss svag förbättring kan skönjas på senare tid. Särskilt att notera är att den svenska ekonomin mera påtagligt börjat avvika från utvecklingen i våra viktiga konkurrentländer.

Industriproduktionen minskade under 1990. Orderingången minskar dramatiskt. Under förra årets sista månad låg företagens orderingång på 25 % lägre nivå än samma månad året dessförinnan.

Eftersom varken de relativa lönekostnaderna eller produktiviteten har förbättrats, har utvecklingen av kostnaden per producerad enhet ökat mer än i konkurrentländerna.

Med låg lönsamhet blir det inte särskilt intressant att nyinvestera, och nyinvesteringarna inom industrin väntas också i år falla med 10 %.

Vid sidan om jakten för att få ned den allmänna kostnads- och lönestegringen är möjligheten att utnyttja en effektiv riskkapitalmarknad en grundbult för ett expansivt och framgångsrikt näringsliv.

Under 80-talet har de börsnoterade företagen kunnat tillgodose en stor del

av sitt behov av riskkapital genom den hausse vi har haft på börsen. De icke börsnoterade – och små – företagen har inte haft dessa möjligheter utan har varit hänvisade till kreditmarknaden.

Vad vi nu ser är en dramatisk nedgång av soliditeten i företagen, framför allt i de små icke börsnoterade företagen. Det finns prognoser som visar att konkurserna kan förväntas öka med 40 % i år.

Detta gäller riskkapitalmarknaden generellt.

Problemet är att omsättningen på Stockholms fondbörs nu också fortsätter att minska. I år beräknas omsättningen bli 100 miljarder kronor i Sverige, och det beräknas bli en lika stor omsättning av svenska aktier i utlandet. Med sjunkande omsättning sjunker också aktiekurserna, vilket ökar svårigheterna för företagen att emittera nytt riskkapital. De främsta orsakerna till detta går att hänföra till fåtalet dominerande aktörer på aktiemarknaden men också till transaktionsskatt i form av omsättningsskatt på aktier.

Om jag inte missminner mig, herr statsråd, så var en utgångspunkt vid genomförandet av skattereformen att man, för att sparandet skulle bli lönsamt, i varje fall fick anse att 1 % real avkastning på sparandet är orimligt. Med den beskattning vi har i dag – kapitalbeskattning, förmögenhetsbeskattning, de förslag som därutöver finns, och transaktionsskatterna – är det inte någon vidare hög inflation som vi kan tillåta om sparandet skall bli attraktivt.

Efter denna analys vill jag ställa några frågor till biträdande finansministern:

Vad tänker regeringen vidta för åtgärder – jag återkommer till det – för att stimulera tillgången på riskvilligt kapital? De regionala riskkapitalbolagen har nämnts. Men statsrådet nämnde ingenting om de funderingar som har funnits i regeringskansliet om första, andra och tredje AP-fonden. Är det förslaget lagt på hyllan, eller återkommer ni med det senare?

För vår del är saken klar. Vi vill ha ett utökat enskilt sparande. Jag vill återigen fråga statsrådet: Finns det i regeringskansliet, med hänsyn till den situtation vi befinner oss i, tankar på att det finns skäl att så småningom gå vidare när det gäller sänkningen av kapitalbeskattningen? Eller finns det andra former av stimulanser, typ investeringskonto, som vi från centerpartiet har föreslagit flera gånger?

Det var glädjande att statsrådet nämnde den särskilda redovisningsmetoden – att ni återkommer till den. Jag vill bara säga att det är beklagligt att den ännu inte har blivit verklighet, att ni väntar till årsskiftet. Det är en viktig bit när det gäller att göra det bättre för de enskilda företagarna.

Till sist, herr statsråd, vill jag fråga om det verkligen är ert allvar att gå till verket med det förslag till förmögenhetsbeskattning som ligger i en departementspromemoria och nu har varit ute på remiss. Vi från vår sida upplever detta som ett dråpslag mot det fria företagandet. Det kommer att få konsekvenser när det gäller kapitalbildningen i de små företagen. Det innebär en fördubbling eller tredubbling av förmögenhetsvärdet, och det innebär en dränering av kapitalet till småföretagen. Jag hoppas, herr statsråd, att det förslaget aldrig blir en proposition.

Anf. 3 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är betecknande att interpellationen om riskkapitalförsörjningen, som ställts till industriministern besvaras av skatteministern.

Jag vill först säga att jag skulle ha kunnat göra samma analys som Håkan Hansson. Men jag kommer att se frågorna ur ett annat perspektiv, så att vi kan bredda debatten.

Bristerna inom den svenska riskkapitalförsörjningen är i grunden ett skatteproblem – ett problem som är skapat av vårt extremt höga skattetryck.

Sverige är en liten och öppen ekonomi. Den svenska företagsamheten kännetecknas – jag skulle nästan vilja säga i extremt hög grad – av stora multinationella företag. De svenska företagen måste således operera på världsmarknaden. Efter avvecklingen av valutaregleringen och kreditregleringarna – bra reformer; en eloge till riksbankschefen och också till herr Åsbrink – är kapitalmarknaden internationaliserad, och realräntan bestäms numera av de internationella kapitalmarknaderna. Detta bestämmer också tillgången och kostnaderna för riskkapital i Sverige.

Sparandet kommer att placeras där det får bäst avkastning – antingen som riskkapital här hemma för att satsas i maskiner, byggnader, know-how etc. eller i utländska aktier, värdepapper osv. Å andra sidan utgör egentligen inte det svenska sparandet längre en restriktion i fråga om tillgången till kapital – nota bene om utlänningarna har tilltro till vår svenska ekonomi och vår ekonomiska politik.

Nyckelpunkterna i problemet är – jag återkommer till det – inflationen och beskattningen. Inflationen får återverkningar på kostnadsutvecklingen i negativ riktning och då också på kapitalförsörjningen. Det är inte fråga om en löneförhandlingsmodell, det är betydligt mer djupt liggande frågor. Vårt skattetryck har snedvridit det signalsystem som priser, löner och räntor utgör. Det är alltså samma effekter som vi får när vi har ett datavirus. Vi vet alla vad som händer när viruset har angripit vår PC. Det blir tyvärr dålig information, det blir nojs, som datafantasterna säger.

Statsministern var kanske medveten om detta för något år sedan. Då sade han att skattetrycket skulle ner till 50 %. Det har ju snarare ökat. Jag skulle vilja höra vad skatteministern har att säga om skattetrycket. Är det bra som det är? Skall det höjas, eller skall det sänkas? Hade statsministern rätt häromåret?

Riskkapital är det kapital som är mest utsatt för osäkerhet och risk. När jag tar en stor risk, kräver jag stor insyn och möjligheter att påverka utfallet på ett aktivt sätt.

Sparandet i Sverige har på grund av den socialistiska politiken efter andra världskriget dess värre i huvud sak kanaliserats i kollektiva och institutionella former. Detta har fått negativa effekter på vårt företagande.

1. Våra företagare har blivit gamla – beroende på att nybildandet och tillväxten har beskurits.
2. Företagandet har ofta blivit kortsiktigt så till vida att den stabila ägande-rollen som kräver en person, en familj eller en mindre grupp som ägare har urholkats. Det påståendet är inte mitt; detta yttrade en av våra större företagsledare förra veckan.
3. Förhandlingsekonomi har varit kännetecknande för Sverige, i varje fall under två decennier under efterkrigstiden. Jag kommer från Malmö. Vi fick Saab. Man skänkte bort en varvstomt värd hundratals miljoner, man

medgav förlustavdrag värda hundratals miljoner, man frisläppte investeringsfonder till ett värde av miljarder.

Det är sådant som har snedvridit rikskapitalförsörjningen i hela vår ekonomi. Reslutatet har blivit koncentration och stora hinder för de små att växa för att ersätta Saab, Volvo osv. Som malmöbo hade jag varit helt lycklig om vi hade haft 50 nya småföretag i stället för ett stort bilföretag som måste läggas ner i Malmö.

Vad behövs då i stället? Jag tar efter Cato: Sänkt skattetryck, herr skatteminister, och förändringar i en rad nya skattetekniska missfoster.

1. Hindren för underskottsavdrag måste bort. Underskott måste kvittas inte bara mot framtida överskott utan också under året.

2. Förmögenhetsskatten, som också Håkan Hansson var inne på, måste komma ner till EG-nivå. Blir det så, herr skatteminister?

3. Reavinsterna på försäljningen av näringsfastigheter och fåmansföretagsaktier – som kännetecknas av långa innehav – är mycket höga. Nominella vinster beskattas. Jag tycker att det är omoraliskt att beskatta inflationsluft. Får vi ändringar, herr skatteminster?

4. Blir det ändringar i dubbelbeskattningen?

Varför har jag uppehållit mig vid de medelstora företagen? Jo, jag tror att för att vi skall få en bra marknadsekonomi måste man befrämja de små företagen. Marknadsekonomi, herr skatteminister, måste faktiskt vila på kapitalism. Jag väjer inte för ordet kapitalism.

Anf. 4 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag har också gjort några reflexioner med anledning av statsrådets svar. Som föregående talare sade finns det när det gäller analysen av hur riskkapitalmarknaden fungerar inget att tillägga. Men det är rätt betecknande att statsrådet huvudsakligen uppehåller sig vid utbudssidan. Det är egentligen inte något större problem. Det verkliga problemet är att det är för litet efterfrågan på riskkapital. Det i sin tur beror på, som Margit Gennser påpekade, den höga beskattningen totalt sett.

Statsrådet säger att han strävar efter att tillgodose näringslivets försörjning av riskkapital. Det kommer bl.a. till uttryck i löntagarfonder. Javisst. Men det kapitalet kommer i stort sett från företagen. Det är de som beskattas med en särskild vinstdelningsskatt. Den har för övrigt bakats in i den nya kapitalbeskattningen. Vad är nettot av dessa olika åtgärder? Det skulle vara intressant att få höra något om det. Huvudsakligen har ju detta ökade utbud av riskkapital skett genom att beskatta företagen hårdare med olika avgifter.

Det är också intressant att statsrådet påpekar att regelsystemet på marknaden är ändamålsenlig. Han påpekar också att det har skett en anpassning till internationella förhållanden, inte minst till EGs regelsystem. Men när det gäller uttaget av kapitalbeskattning ligger Sverige klart högt. I andra sammanhang har statsrådet själv erkänt att det är tydligt att kapitalbeskattningen ligger för högt i Sverige. Beskattningen ligger nu på 30 % och bör komma ner till 20 % för att hamna på samma nivå som övriga EG-länder.

Vidare har vi frågan om att öka det enskilda sparandets roll i riskkapital-

försörjningen. Statsrådet påpekar att det kommer att befrämjas när kapitalinkomster nu endast beskattas med 30 %. Tidigare var det formellt högre. Men samtidigt har påpekats, bl.a. i den utmärkta skriften om skatteomläggningen, att här råder för närvarande ett minus på 5 miljarder i beskattningen av kapitalinkomster. Nu skall det i stället bli ett plus. Det måste ske med en ökad beskattning av kapitalinkomster. En väg, som bekant, är dessa minskade möjligheter till avdrag. Det kan inte verka positivt för att stimulera ett ökat utbud av riskkapital.

Då har vi företagen och kapitalbeskattningen. Statsrådet ger ett i och för sig mycket skickligt svar, men man får inte slumra till för då upptäcker man inte fällorna. Han säger att skattesatsen har sänkts. Men det reala skattuttaget har ju stigit. Företagsbeskattningen ligger på hittills 23 % effektiv beskattning till följd av olika avsättningsmöjligheter. Men nu skall den upp till 30 % effektiv nivå. Det går alltså inte att bara jämföra med skattesatserna.

Nu sägs det att en ny reseveringsmöjlighet har införts, nämligen skatteutjämningsreserven. Men i stället har flera andra avskaffats, t.ex. avsättning till investeringsfonder och vinst- och förlustfonder. Det är ju naturligtvis ett sätt att ta ut mer skatt från företagen. Skatteomläggningen skall ju till 30 miljarder finansieras genom en ökad beskattning av kapitalet. Det kan inte verka positivt.

Margit Gennser pekade också på beskattningen av förmögenhetsskatten. Ingenting nämns om den otroligt höga beskattning som vi har på det arbetande kapitalet. Håkan Hansson tog också upp den frågan. Det är verkligen en hake som dämpar efterfrågan på riskkapital. När man måste ta upp det arbetande kapitalet i företagen till förmögenhetsbeskattning finns det naturligtvis inga nya företag som vill ta några risker. Jag tycker att statsrådet har sorgfälligt undvikit att svara på dessa olika faktorer. Det skulle vara mycket intressant att få höra kommentarer.

Anf. 5 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag vidhåller att utslagsgivande för att vi skall få en fungerande försörjning av riskkapital till svenskt näringsliv är att den svenska ekonomin i stort fungerar väl och att den ekonomiska politiken har en sådan inriktning.

När det nu talas från vissa håll om hur usla förutsättningarna är och hur litet det investeras i Sverige, vill jag peka på att sedan början av 80-talet, under en socialdemokratisk regering, har investeringarna i svensk industri fördubblats. I år investeras det dubbelt så mycket som under ett år i början av 80-talet. Detta har skett parallellt med att investeringarna också i utlandet har ökat. Vi ser för närvarande en avmattning, vi ser en konjunkturförsvagning, och vi ser vissa problem i den svenska ekonomin. Ingen kan ju räkna med att en uppgång skall pågå oavbrutet under obegränsad tid. Det är klart att vi får räkna med denna typ av svackor i den ekonomiska utvecklingen.

Om vi blickar framåt, menar jag att vi nu lägger grunden för en god utveckling under 90-talet – trots att vi obestridligen kommer att ha vissa svårigheter att kämpa med under de närmaste åren. Vi gör det nu bl.a. genom att prioritera inflationsbekämpningen. Inflationsbekämpningen är av oerhört stor vikt. Vi måste snabbt och varaktigt få ned inflationen till en mycket lägre

nivå. Det är nödvändigt av en rad olika skäl. Det är nödvändigt för att vi skall kunna bevara full sysselsättning. Det är nödvändigt för att vi skall kunna vidmakthålla en väl fungerande social välfärd. Men det är också nödvändigt för att vi skall ha goda betingelser för svenskt näringsliv, dvs. en stark och helst stärkt konkurrenskraft.

Vid sidan av detta finns en rad strukturella reformer som har genomförts eller är på väg att genomföras. Det är också av stor betydelse för att skapa betingelser för en bättre fungerande ekonomi och högre tillväxt.

Av dessa olika områden vill jag särskilt framhålla två. Det ena är skattereformen, där både interpellanten och övriga deltagare i debatten tillhör partier som har bekämpat och som fortfarande med näbbar och klor bekämpar den. Jag menar att denna reform, som ju bara har varit i kraft knappt två månader, har skapat oerhört mycket gynnsammare betingelser för svenskt näringsliv. Vi kommer att få se de effekterna under de kommande åren.

I stället för att som man gör från en del håll springa ut och försöka tillgodose olika särintressen genom att behålla eller införa specialbestämmelser, avdrag, skatteprivilegier till olika lobbyister, borde vi se på skattesystemet i stort och de förutsättningar som det erbjuder.

Reformen innebär bl.a. att den högsta marginalskatten har sänkts till 50 %. När vi sist hade en borgerlig trepartiregering var marginalskatten 85 %. Man lyckades inte göra något åt marginalskatterna under den tiden.

Bolagsskatten, som tidigare var 52 %, är nu nere i 30 %. Det är för övrigt inte sant som Hugo Hegeland säger att det reala skattetrycket har skärpts för företagen. Det är ungefär oförändrat om man ser på det faktiska skatteuttaget. Men det görs med en lägre skattesats, som har varit ett starkt önskemål från industrins sida. Parallellt med det begränsas reserveringsmöjligheterna. Internationellt sett är detta en av de lägsta bolagsskattesatserna och ett av de förmånligaste företagsskattesystem som finns. Det har också uppmärksammats internationellt.

En viktig förändring är också att vi stimulerar sparandet och minskar det tidigare gynnandet av skuldsättningen. Det innebär att vi stärker det egna riskkapitalet i förhållande till lånekapital. Också detta ser jag som angelägna förändringar med hjälp av skattereformen.

Margit Gennser frågade om skattetrycket. Regeringens och min uppfattning är att vi skall sänka skattetrycket. Regeringens och min uppfattning är att vi skall sänka skattetrycket. Förutsättningen är en väl fungerande ekonomi, en ekonomi i tillväxt. Förutsättningen är givetvis också att utgifter och inkomster korresponderar. Vi har inte råd att återskapa det jättelika budgetunderskott som vi övertog från de borgerliga regeringarna. De som talar om sänkta skatter har också en skyldighet att redovisa vilka utgifter som skall skäras ned. Det får man tyvärr aldrig höra några klara besked om.

Det andra området, som jag bara kort hinner beröra, är regelsystemet på de finansiella marknaderna. Som jag sade i mitt svar har det skett stora förändringar, och mera kommer att ske. Ett inslag i detta är att ge AP-fonden mera likvärdiga förutsättningar i förhållande till andra aktörer på kapitalmarknaden, dvs. att eliminera de föråldrade regleringar som försämrar AP-fondens avkastning och ytterst då hotar de framtida pensionerna. AP-fonden

bör ha samma möjligheter som andra placerare att placera i olika tillgångar, inkl. riskkapital och svenska aktier.

Anf. 6 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Vi är helt överens om målet. Det är bra. Ekonomin måste fungera väl. Men vi är oeniga om medlen.

Devalveringar har använts i svensk ekonomi 1932, 1949 och 1982. De har först gett bra resultat, men ju oftare de har gjorts har resultatet klingat av snabbare. Vi har helt enkelt gödslat framför allt de stora företagen med vinstmedel. Det är klart att man då också investerar. Man har även sysslat mycket med andra saker.

Nu upplever vi att jättedevalveringen från 1982 är uppäten och att det finns problem. Jag kommer då tillbaka till frågan om var problemet ligger. Det ligger i skattetrycket. Moderaterna har aldrig kritiserat att marginalskatterna har sänkts. Men vi har sagt att det är icke tillräckligt. Jag har själv sagt att det möjligtvis försvårar den verkliga skattereformen som vi behöver. Här delar jag Johan Lybecks uppfattning. I dagens Dagens Industri har han en artikel med rubriken Skattereformen har försvårat en reform värd namnet. Jag instämmer. Skattetrycket har blivit mindre synligt och riskerar att öka då en större del har lagts på indirekta skatter som inte är inflationsskyddade. Varje procentenhet högre inflation ger ett större beskattningsbart underlag. Eftersom momsen och andra indirekta skatter fastställs som en fast procentsats av underlaget, leder höjda priser också till höjda skatter i relation till de löner som skall betala dessa skatter. Därför innebär den systematiska underskattningen av inflationen som regeringen gör en faktisk höjning av skattetrycket.

Jag upprepar att vi är eniga om målet att sänka skattetrycket. Men medlet är tydligen att först höja skatterna för att sedan sänka dem.

Herr Åsbrink säger sedan att vi måste redovisa hur utgifterna skall skäras ned. Ja, det har vi verkligen gjort. De siffror där jag har varit inblandad i socialförsäkringsutskottet har varit minst lika bra som de som departementet har försökt att räkna fram. Jag har ofta varit i kontakt med folk på socialdepartementet. Ibland har jag blivit förvånad över hur dåligt de har kunnat sin läxa. Vi har gjort en redovisning inom en rimlig felmarginal. Kom ihåg att den budget som regeringen har lagt fram också har felkällor. Här borde herr Åsbrink vara litet mera nyanserad.

Anf. 7 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Visst är det riktigt att industrin investerade mycket på 80-talet efter devalveringen. Det var tredje vägens politik, devalveringspolitiken, som ledde till ett kostnadsläge som gjorde att man kunde öka kapaciteten. Tyvärr ser man nu ett uppdämt behov av förnyelse i svenskt näringsliv. Det är paradoxen av tredje vägens politik att förnyelsen i svenskt näringsliv avstannade.

Jag hade inte tänkt att debattera skattereformen speciellt i dag. Jag försökte påvisa att det finns ett antal saker som sker i dag när det gäller riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv som oaktat skattereformen är problem som vi har att brottas med. Det måste finnas anledning att diskutera dem.

Det var därför jag också berörde kapitalbeskattningen. Vad skall vi göra för att kunna öka sparandet i ekonomin som är en del av riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv? Jag tycker inte heller att statsrådet skall se det som ett särintresse att öka det enskilda sparandet för att förbättra riskkapitalförsörjningen i den konkurrensutsatta sektorn, som vi alla lever av.

Vidare har vi reglerna för den finansiella marknaden. Jag är den första att instämma i utvecklingen som har skett där, dvs. avregleringen av kreditmarknaden, valutaavregleringen osv. Men det finns anledning, statsrådet, i den finansiella integrationen med vår omvärld att också ta bort en del av de hemmagjorda konstruktionerna. Jag tänker t.ex. på omsättningsskatten på aktier, som helt klart är en hämmande faktor när det gäller omsättningen på den svenska aktiemarknaden. Det i sin tur bidrar till att försvåra riskkapitalförsörjningen.

Jag förstår att frågan om AP-fonderna ligger i en s.k. pipeline. Utgångspunkten för min diskussion är hur vi skall trygga pensionssystemet i framtiden. Men det får inte vara en utgångspunkt till argument för att vi skall lösa frågan om riskkapital i svenskt näringsliv. Det är för få aktörer på den svenska aktiemarknaden i dag. Nu gäller det att sprida detta.

Jag kommer slutligen tillbaka till förmögenhetsbeskattningen igen. Förslaget motverkar det som finansministern har velat uppnå med skattereformen och företagsbeskattningen i övrigt. Ni socialdemokrater tar tillbaka mer än väl om ni skall införa denna förmögenhetsskatt. Jag vill gärna ha en kommentar från statsrådet när det gäller förmögenhetsskatt.

Anf. 8 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Ett av statsrådets argument mot vår kritik var att investeringarna har fördubblats under 80-talet. Det påpekade bl.a. Margit Gennser. Det är ju inte konstigt när det gjordes en devalvering den 8 oktober 1982 med 16 % och dessförinnan året innan en devalvering på 10 %. Här fick näringslivet en skjuts uppåt med 25 %. Samtidigt var det en uppåtgående konjunktur. Att det under sådana förhållanden blir ett ökat antal investeringar är inte märkvärdigt. Beskrivningen är egentligen att trots det höga skattetrycket blev det denna utveckling eftersom suget var så stort från de utländska marknaderna.

Det är naturligtvis glädjande att inflationen skall prioriteras. Se t.ex. på det enskilda sparandet! Förra året förlorade alla enskilda sparare ungefär 11 % på banksparandet till följd av inflationen. I år pekar prognoserna på 10 %. De förlorar då ytterligare en tiondel av sitt sparade kapital. Andra förmåner äts upp på ett lätt sätt.

Jag bestrider bestämt att vi talar för några särintressen och att vi är påverkade av lobbyister. Det räcker med att se på statistiken. Skattetrycket i Sverige var år 1989, för vilket man har en definitiv siffra, 56,8 %. I OECD-länderna var skattetrycket samma år 38,1 %. Det är en enorm skillnad. Det är självklart att följden blir en annorlunda utveckling under 90-talet i vårt land jämfört med dessa länder.

Jag bestrider även att statsrådet inte fått höra några konkreta besked angående våra besparingar. Det finns konkreta besked, och det är därför vi för denna debatt. Vi blir kritiserade för olika konkreta besparingsförslag som vi

har lanserat. Det är inte särskilt tacksamt, och det vet nog statsrådet själv när det gäller t.ex. sjukförsäkringen eller arbetsskadeförsäkringen.

Det finns de som har fått höjd kapitalbeskattning, t.ex. pensionärer som missgynnas på grund av oförmånliga avdragsregler. De kan av fyra olika skäl få en höjd kapitalbeskattning. Vad tänker statsrådet göra åt detta? Det är egentligen en otrolig orättvisa.

Hur blir det nu med de icke börsnoterade företagen, OTC-aktier osv.? Värdet av dessa skall nu tas upp till 75 % vid beskattning mot tidigare 30 %. Det är väl ändå en skärpning av kapitalbeskattning och förmögenhetsbeskattning för dem som har placerat pengar i dessa företag? Det är just till dessa företag som riskkapitalet söker sig. Det är dessa företag som börjar med innovationer och sedan kan utvecklas till större företag. Men de placeringarna kommer att missgynnas genom att värdet av dessa företags aktier vid beskattningen skall stiga från 30 till 75 %. Det kan väl ändå inte betraktas som en stimulans?

Anf. 9 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Margit Gennser nämnde i sitt första inlägg datavirus. Det var en litet långsökt jämförelse som jag inte riktigt förstod. Men jag håller med om att datavirus kan ställa till med en hel del oreda i datorer, och likaledes ställde nog detta datavirus till en hel del oreda i fru Gennsers inlägg.

Att i sin analys av skattereformen hänvisa till på Johan Lybeck är med förlov sagt inte mycket att stödja sig på. Han har i dessa olika artiklar gjort sig skyldig till rader av elementära tanke- och räknefel, som också har påtalats av både Svante Öberg och Anne Wibble i de debattinlägg som de har kommit med.

Lika slarvigt är det när Hugo Hegeland påstår att regeringen skärper kapitalbeskattningen för pensionärer. Det är inte alls på det sättet. Det är sant att det för en minoritet av landets pensionärer finns besvärande stora marginaleffekter på deras sparande. Detta var inte något som kom genom skattereformen, utan det har funnits sedan lång tid tillbaka. Detta är ett av många områden där den borgerliga regeringen inte lyckades åstadkomma någonting. Vi ändrar nu på detta. Vi minskar pensionärernas marginaleffekter. Det har vi redan tidigare gjort för löneinkomster, och vi gör det nu för företagarinkomster. År 1993 minskas på motsvarande sätt marginaleffekterna för kapitalinkomster. Det beslutet har redan fattats. Detta är sanningen, och Hugo Hegeland skall inte här sprida felaktiga föreställningar om vad skattereformen innebär.

Vi får här också veta att en investeringsuppgång på 100 % inte är så märkvärdig. Nej, det kan man ju tycka. Jag anser att det i varje fall är något bättre än den investeringsnedgång på 40 % som ägde rum under den borgerliga regeringstiden. Det var detta som vi socialdemokrater fick börja med att reparera innan vi sedan kunde åstadkomma en ytterligare ökning därutöver.

Jag har fått frågor som gäller förmögenhetsskatten. När det gäller den förhåller det sig på så sätt, att det finns en av tjänstemän på finansdepartementet utarbetad departementspromemoria som är ute på remiss. Remissvaren kommer nu in, och vi skall naturligtvis analysera dem innan vi tar ställning till de framtida reglerna.

Jag har redan uttalat, och jag kan upprepa det, att regeringen när den tar ställning till dessa propåer skall beakta en rad olika synpunkter. Dit hör att kapitalbeskattningen har skärpts som ett led i inkomstskattereformen. Dit hör förmögenhetsskattens fördelningspolitiska och statsfinansiella betydelse samt även vårt internationella beroende. Dit hör sist men inte minst att vi vill skapa gynnsamma villkor för företagsamhet i Sverige. Jag kan försäkra att detta kommer att vara vägledande för de förslag som regeringen kommer att presentera framöver.

Den andra fråga Håkan Hansson tog upp i sitt första inlägg gällde den särskilda redovisningsmetoden. Jag fick kritik för att regeringen inte redan har förslag framme. Sanningen är att denna fråga blockerades under nästan hela utredningsperioden i företagsskatteutredningen av framför allt småföretagarnas organisationer. I ett mycket sent skede, fem i tolv, vände de på klacken och var beredda att diskutera ändringar som de tidigare hade motsatt sig. Detta erkänner de själva, och det går bra att fråga dem om denna historieskrivning. Det var detta som omöjliggjorde för regeringen att presentera ett färdigt förslag samtidigt som betänkandet lades fram. Det gör att vi nu måste bearbeta detta i särskild ordning, och det gör vi. Vi har satt i gång utredningsarbetet, och det skall bli klart före årets slut. Jag vill tillägga att detta är mycket komplicerade frågor. Det går inte att snabbt snyta fram färdiga förslag. Det är mycket svårt att åstadkomma en lösning, men det är ändå vår strävan att göra detta.

Jag vill avslutningsvis säga att jag ånyo noterar att förtjusningen är stor när det gäller att utlova allehanda skattelättnader. Just nu utlovas de åt näringslivet. Handlar debatten om andra ändamål, vilket den gör ibland, utlovas lika rundhänt stora skattesänkningar åt andra grupper. Det talas i mycket små bokstäver om de motsvarande utgiftsnedskärningar som är nödvändiga för att kunna genomföra dessa skattesänkningar. I själva verket framtonas även från moderaterna att utgifter skall ökas på en rad olika områden. Det skall vara vårdnadsbidrag, fler poliser, mer militärer, större satsning på högskola och forskning och mycket annat. Detta går helt enkelt inte ihop.

Om ni fullföljer detta budskap blir följden att vi får tillbaka det jättelika budgetunderskottet och de raserade statsfinanserna. Är det någonting som skadar svenskt näringliv, så är det detta. En exploderande inflation, räntor som skjuter i höjden och ett undergrävt förtroende för den svenska ekonomin skulle bli följden om man tog er på allvar och genomförde politiken med både utgiftsökningar och stora skattesänkningar på en och samma gång. Det gagnar ingen, och det gagnar inte heller svenskt näringsliv.

Anf. 10 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Först till resonemanget om datavirus. Marknadsekonomi bygger på fri prissättning, fri lönebildning och fri prissättning på andra faktorsinsatser. När man för in ett mycket högt skattetryck inför man skattekilar, och systemet förstörs. Det är precis på samma sätt som när man på grund av datavirus för in felaktiga programangivelser i ett dataprogram. Jag är ledsen att det var så svårt att förstå detta. Ibland säger min familj vid frukostbordet att jag tänker för snabbt. Jag hoppas nu att detta har gått hem.

Vi slarvar kanske litet grand till mans. Marginalbeskattningen ligger inte

i dag för alla vid 51 %. Min åldriga mor, som har en näringsfastighet, betalar 56 % på inkomsterna från den om inte mer när man räknar in förmögenhetsskatten.

Hur kommer ni att göra med beskattningen av OTC-aktier? Kommer värderingen att höjas vid förmögenhetsbeskattningen? Det blir besvärligt för de mindre företagen.

Så till fördelningspolitik och förmögenhetsbeskattning. Det är alldeles riktigt att förmögenhetsbeskattningen har fördelat vårt välstånd ut till andra länder. Hans och Gad Rausing hade stannat i Sverige om vi inte hade haft den här typen av skadlig beskattning. Jag hoppas att herr Åsbrink verkligen tänker igenom problemen noggrant.

Sedan till frågan om våra besparingar. Vi har tänkt igenom våra förslag och föreslagit sådant som kanske inte alltid är lättsmält och populärt. Jag har inte varit det minsta rädd för att göra det, eftersom jag vet att svenska folket inser vad som är fel med vår ekonomi. Moderata samlingspartiet har gjort helt andra markeringar på en rad områden inom socialförsäkringssektorn. Systemen är för närvarande skadligt och dåligt utformade. Det kan inte vara riktigt, herr Åsbrink, att 30 % av alla våra pensionsutgifter räknat på 1991 års siffror i dag går till förtidspensionärer.

Slutligen till artikeln i Dagens Industri. Jag känner till och har läst Anne Wibbles och Svante Öbergs artiklar. Det är dessa som professor Johan Lybeck svarar på i dag. Anne Wibble och Svante Öberg företräder särintressen för skatteomläggningen, medan Johan Lybeck, såvitt jag förstår, är en oberoende vetenskapsman. Han svarar också när det gäller de siffror man räknat fram för skattetrycket. Det är ett svårt tekniskt, intellektuellt problem, men han gör en bra genomgång. Jag är nog mer morgontidig än herr Åsbrink, och jag har därför också läst artikeln.

Anf. 11 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Historiebeskrivningen över läget före och efter år 1982 kan vi hålla på med länge. Det går självfallet inte att jämföra investeringsnivån under en djup strukturkris under slutet av 70-talet med den under den långa högkonjunktur vi haft under 1980-talet. Det som vi får akta oss för, statsrådet, är att vi inte på nytt kommer tillbaka igen till det kända dukade bordet, som vi talade om på mitten av 70-talet. Det är därför som vi aktualiserar dessa frågor om riskkapitalförsörjning för näringslivet.

Det är viktigt att vi för denna debatt om riskkapitalförsörjningen. Statsrådet gör lättvindigt frågan om riskkapitalförsörjningen till ett särintresse. Men faktum är att om inte näringslivet, och det kan vara små eller stora företag, får ett riskkapital till en rimlig kostnad, går det ut över sysselsättningen och kostnadsläget över huvud taget. Jag förstår att statsrådet nu inte vill svara exakt på var regeringen kommer att hamna när det gäller förmögenhetsbeskattningen. Men eftersom ni under hela skattereformens genomförande hänvisade till att regeringen skulle återkomma till förmögenhetsbeskattningen, är det självklart att man ändå måste tro att det finns litet tankar bakom de produkter och förslag som kommer från finansdepartementet. Det är ungefär så här det skall se ut.

Jag vet inte om det är signifikant för socialdemokratisk syn på småföreta-

gande, men det känns litet konstigt när man sitter i en nytillsatt konkursutredning och diskuterar ett ökat antal konkurser inom svenskt näringsliv, där det redan i inledningen av arbetet finns förslag om kontrollåtgärder i form av "körkort" för företagare, och samtidigt får denna promemoria på bordet med förslag till en skärpt beskattning av småföretagarna. Den skärpta beskattningen kommer i många fall att dränera småföretagen på den självfinansiering som är så oerhört viktig.

Det är ändå rätt viktigt att vi ser till dessa faktorer sammantaget när vi analyserar vad det är som egentligen sker inom svenskt näringsliv. Det behöver vi inte politiskt polemisera om. Jag tror att vi skall kunna föra en ganska lågmäld debatt om dessa saker.

Jag vill inte i dag kritisera det som gjorts inom ramen för skattereformen när det gäller företagsbeskattningen. Det gör jag heller inte. Men möjligheten till SURV-avsättningar är för små företagare i dag inte speciellt stor med tanke på den låga soliditet de har. Den soliditeten stärks inte genom att vi lägger nya pålagor på dem. Detta handlar till syvende och sist om hur sysselsättningspolitiken skall se ut.

Tredje vice talmannen anmälde att Hugo Hegeland anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 12 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Denna debatt har tenderat att bli ganska vidlyftig och handla om andra saker än vad som togs upp i den ursprungliga interpellationen. Låt mig ändå kort kommentera några av de synpunkter som kom fram i de föregående inläggen.

Jag reagerar starkt mot Margit Gennsers beskrivning av förhållandena i Sverige jämfört med förhållandena i omvärlden. Det talades om att vi omfördelar välstånd från Sverige till andra länder. Det är ett led i den moderata svartmålningen av Sverige och det svenska samhället. Jag kan försäkra Margit Gennser att jag reser en del även utanför Malmö och Sverige, och jag vågar påstå att man i de allra flesta länder skulle ingenting hellre vilja än att förvärva det svenska välståndet, om man kunde få det i stället för det mera begränsade välstånd som man åtnjuter i sitt hemland.

Vi har ingen anledning att skämmas över vad vi har åstadkommit, det vi vill slå vakt om och vidareutveckla. En viktig förklaring till att vi har kunnat etablera ett högt och allmänt spritt välstånd i vårt land är att vi också har skapat gynnsamma betingelser för svenskt näringsliv. Glöm inte den saken. Jag anser att denna svartmålning är både upprörande och totalt felaktig.

Visst är det sant att vi har ett högt skattetryck i Sverige, och vi kan också laborera med olika mått på hur skattetrycket skall mätas. Men man skall se på alla sådana mått med stor försiktighet, eftersom de går att manipulera. För att ta ett exempel har vi i Sverige valt att betala ut stöd till barnfamiljer i form av barnbidrag, som då naturligtvis mäts som offentliga utgifter vilka i sin tur skall finansieras med skatter. Hade vi, som man gör i andra länder, inarbetat barnbidragen i skattesystemet och givit samma belopp i kronor i form av skattereduktion, skulle vi på papperet fått ett lägre skattetryck. Men ingen seriös människa kan påstå att någonting reellt då skulle inträffa som

förbättrar ekonomins funktionssätt, minskar skattekilar och allt vad det heter. Det är en statistisk villfarelse på samma sätt som när vi har transfereringar, utbetalningar till hushållen, som beskattas i stället för att betala ut något mindre belopp som inte beskattas. Det är också ett sätt att förfara som på papperet skapar ett högt skattetryck men som säger föga om verkligheten.

Sedan till Håkan Hansson. Jag har inte sagt att riskkapitalförsörjningen och förespråkarna för att den skall fungera väl utgör ett särintresse. De som företräder ett särintresse är de som kräver favörer, skatteprivilegier, åt olika grupper som bryter sönder ett likformigt och enkelt skattesystem. De skapar denna grogrund för skatteplanering som vi vill komma ifrån.

Det förslag till förmögenhetsskatt som vi ännu inte har tagit ställning till bygger bl.a. på principen om en låg skattesats men med inte så många undantag och särbestämmelser som vi har i dagens förmögenhetsskattesystem, vilka i sin tur bidrar till omfattande skatteplanering. Även på detta område vill vi komma ifrån skatteplaneringen. Men det slutliga ställningstagandet till förmögenhetsskatten har regeringen ännu inte gjort. Beskedet kommer att ges så småningom.

Tredje vice talmannen anmälde att Margit Gennser anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1990/91:140 om sekretessen i den nya folkbokföringslagen

Anf. 13 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Sigge Godin har ställt följande frågor till mig:

1. På vilket sätt avser regeringen att skapa ett fullgott sekretesskydd vid överförandet av folkbokföringsmaterialet till skattemyndigheterna?
2. Är regeringen beredd att successivt genomföra reformen så att den materiella regleringen kan ske och integritetsfrågorna kan få en fullgod lösning?
3. Är regeringen beredd att överlåta själva registreringen till vederbörande församling i de fall församlingen så önskar?

Arbetet med att föra över information från personakterna till de nya folkbokföringsregistren omfattar momenten kopiering, beredning, registrering och ADB-bearbetning.

Beträffande kopieringen har riksskatteverkets projetgrupp för omorganisation av folkbokföringen förordat att den i första hand utförs vid pastorsämbetena. Skälet är att man vill undvika att personaktsoriginalen lämnar pastorsämbetena i större utsträckning än nödvändigt. Om pastorsämbetet så önskar är dock skatteförvaltningen beredd att åta sig kopieringen. Efter kopieringen skall originalet i dessa fall snarast återställas till pastorsämbetet.

Ansvaret för den beredning av aktkopiorna som krävs före dataregistre-

ringen ligger på resp. skattemyndighet. Arbetet utförs främst av pastorsämbetets personal. Även skatteförvaltningens personal har dock erbjudits att delta i arbetet, som utförs utom det normala arbetet, mot särskild ersättning. Skatteförvaltningen har mångårig positiv erfarenhet av deklarationsgranskning i hemmet och har därför medgett att beredningsarbete får utföras i bostaden. En förutsättning är att tillräcklig säkerhet kan upprätthållas, vilket det åvilar skattemyndigheten att bedöma och kontrollera.

Efter beredning lämnas aktkopiorna för registrering på magnetband. Registreringstjänsten har upphandlats i vanlig ordning och utförs av nio olika servicebyråer. Det har varit en strävan att sprida arbetet geografiskt för att det skall kunna ske så nära pastorsämbetet som möjligt. I avtalen regleras ett antal säkerhets- och sekretessfrågor. Någon registrering i hemmiljö får inte ske. Tystnadspliktsförbindelser har tecknats och samlats in av riksskatteverket.

I fråga om personer vilkas uppgifter är sekretessmarkerade i de nuvarande regionala folkbokföringsregistren sker såväl beredning som registrering av aktkopiorna hos riksskatteverket.

I den mån personakter eller kopior av dessa befordras med posten används rekommenderad eller assurerad försändelse, vilket är uttryck för hårdare säkerhetskrav än vad som gäller i den löpande folkbokföringsverksamheten i dag.

Enligt min mening är det sålunda väl sörjt för sekretesskyddet vid överförandet och någon åtgärd från regeringens sida är inte påkallad i den delen.

Vad gäller sambandet mellan registerfrågorna och den materiella regleringen av den nya folkbokföringen vill jag framhålla följande. Att förslaget till registerlag behandlades vid den tidpunkt som skedde var en nödvändighet för att arbetet med att utveckla ADB-stödet skulle hinnas med till ikraftträdandet. Skyddet för integriteten ägnades stor uppmärksamhet i regeringens förslag till registerlag. Riksdagen gjorde vid sin behandling av förslaget uppenbarligen också bedömningen att detta skydd var väl tillgodosett.

Jag räknar med att regeringen inom kort skall kunna lägga fram ett förslag till ny folkbokföringslag. Lagen är avsedd att träda i kraft samtidigt med den nya organisationen. Såvitt jag nu kan bedöma påverkas registerlagen bara i obetydlig utsträckning av de nya materiella reglerna. Jag kan mot den bakgrunden inte se någon fördel, men däremot åtskilliga svårigheter med ett successivt genomförande av reformen.

Som framgått av det jag tidigare har sagt utförs en stor del av arbetet med att föra över informationen hos resp. pastorsämbete eller av pastorsämbetets personal. Själva dataregistreringen kräver emellertid både särskild utrustning, speciella program och personal med vana vid registreringsarbete. Få församlingar torde ha tillgång till detta.

Anf. 14 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Åsbrink för svaret. Det är innehållsrikt och visar på en insikt om frågans yttersta vikt.

Jag skulle vilja börja med att kommentera statsrådets påstående om att riksdagen gjorde bedömningen att integriteten var väl tillgodosedd när vi fattade beslutet. Jag vill påminna statsrådet om att flera partier yrkade av-

slag på propositionen därför att sekretessfrågorna inte var lösta samtidigt som det materiella innehållet inte var känt.

Få länder, om ens något annat land, har en så väldokumenterad och välskött folkbokföring som Sverige. Det skulle därför vara ett kulturmord om man genom förhastade insatser omöjliggjorde att viktigt material för forskningen inte bevarades och utvecklades. Det är skälet till att ansvarsfulla präster motsätter sig hanteringen av materialet.

Uppläggningen av genomförandet, som statsrådet beskriver det, är teoretiskt korrekt och helt oantastlig men om man ser praktiskt på genomförandet, betvivlar jag att man får ett komplett och ur sekretessynpunkt fungerande material.

De aktkopior som ligger till grund för registreringen är inte kompletta i många fall. De kan innehålla felaktigheter, och de är ofullständiga. Dagligen får personalen vid pastorsexpeditionerna gå till kyrkböckerna för att kontrollera och komplettera akterna. Det är ju endast de akter som kommit till efter 1973 som är fullständiga.

En fråga reser sig: Om man misstänker att aktkopian är bristfällig eller felaktig, hur går man då till väga? Ringer man till pastorsämbetet och kontrollerar, eller skriver man till personen i fråga?

Många ytterst känsliga uppgifter finns i materialet, t.ex. barn i tidigare förhållanden som nuvarande make inte känner till, adoptivbarn som inte är medvetna om att det är adopterade, syskon som är gifta med varandra utan att veta om tidigare släktskap och människor som bytt kön. Listan kan göras mycket lång. Det handlar alltså om mycket känsliga frågor. Det är därför som jag frågar om man har för avsikt att skriva till vederbörande för att kontrollera om uppgifterna är korrekta. Vad händer om sådana brev kommer i orätta händer?

Om man avser att ha fortsatta kontakter med pastorsämbetena, vet statsrådet hur många år man behöver denna kontakt för att klara av kompletteringar och rättningar av felaktiga uppgifter?

Anser statsrådet att det är fel att utnyttja de församlingar som har datoriserat sitt material om man därmed får ett korrektare material? Den åtgärden är både billig och effektiv.

Herr talman! Utredningstjänsten har för min räkning försökt att få besked av riksskatteverket hur omläggningen löper. Ingen har kunnat svara på frågorna. De uppgifter som gått att få fram kommer från pastorsämbetena. Samtidigt talas om flera månaders försening i arbetet, brist på besked om praktiska rutiner, försenad rekrytering av personal m.m. Jag bedömer att risken är mycket stor för att omläggningen inte blir klar till den 1 juli 1991.

I det material som redovisar uppläggningen och alternativa tillvägagångssätt sägs: "Vi bedömer det som omöjligt att kunna rekrytera tillräckligt med sakkompetent personal för att klara av hela jobbet. Registrering av sakkompetent personal är dessutom uppskattningsvis 25 % dyrare än motsvarande alternativ med hjälp av konventionell dataregistrering."

Min fråga blir då: Är det värt priset att hasta fram ett genomförande i stället för att till många gånger lägre kostnad anlita kompetent personal ute i församlingarna?

Herr talman! Statsrådet säger att beredningen av aktkopiorna skall kunna

ske i hemmen eftersom skatteförvaltningens personal är van vid deklarationsgranskning i hemmen. Det är stor skillnad på de uppgifter som finns i deklarationsmaterial och de som finns i folkbokföringsmaterialet. Som gammal taxeringsgranskare är jag inte särskilt imponerad av säkerheten i hanteringen. Hur menar statsrådet att beredningen i hemmen skall gå till när kompletterande uppgifter finns inlåsta på pastorsexpeditionen?

Herr talman! Folkbokföringsreformen är så viktig ur både sekretessynpunkt och kulturhistorisk synpunkt att den inte får fuskas igenom. Jag vill återigen fråga statsrådet vad det är som hindrar att församlingar som är datoriserade kan utföra jobbet åt skattemyndigheten. Då får man ett korrekt material som inte kräver år av rättning. Man slipper sekretessproblem. Är inte erfarenhet och kompetens viktiga inslag även i folkbokföringsomläggningen?

Jag tycker inte att regeringen har tagit de praktiska sekretessfrågorna riktigt på allvar. Det är därför jag har väckt den här frågan. Vi måste även se till den praktiska hanteringen och inte bara till den teoretiska uppläggningen.

Anf. 15 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det finns frågor i detta som är svåra för mig att besvara. Det gäller inslag i det här arbetet som jag som statsråd inte har anledning att lägga mig i. Men låt mig som en mer allmän kommentar säga att jag inte riktigt kan instämma i påståenden som görs i olika sammanhang om att det här arbetet skulle ha påskyndats så oerhört och att vi borde ta det litet lugnare.

Vad gäller förhistorien är den här folkbokföringsreformen någonting som diskuterats sedan seklets början. Den har belysts av otaliga utredningar, och tidigare försök har ständigt av olika skäl stött på patrull. Nu har vi till sist lyckats samla oss till att genomföra en reform. Den är nu på god väg att genomföras. Principbeslutet fattades i riksdagen 1987. Det är flera år sedan, och vi har därefter steg för steg kunnat föra processen vidare.

I en sådan stor omläggning är det naturligtvis, det är vi helt överens om, viktigt att den sker med iakttagande av alla tänkbara krav på sekretess och omhändertagande av personal och att arbetsuppgifterna blir väl utförda. Stora ansträngningar har också lagts ned på alla dessa områden. Man kan självfallet inte garantera att det inte inträffar några problem och missöden under resans gång. Det vore konstigt annars.

Sigge Godin nämnde att det har uppstått vissa förseningar när det gäller tillsättande av tjänster. Det är riktigt. Jag har haft tillfälle att diskutera den frågan här i riksdagen vid ett par tillfällen. Jag har också förklarat att det bl.a. hänger samman med önskemål från olika håll, inkl. personalorganisationerna, att tjänstetillsättningar skall ske samtidigt i ett län. Har det t.ex. funnits problem med någon enstaka tjänst har tillsättningen av övriga tjänster, som i och för sig de facto har varit klara, fått anstå till dess man har löst samtliga problem. Nu har vi också gjort tillsättningarna i de flesta länen, och besluten är nära förestående vad gäller de återstående.

Det är riktigt att det fanns partier i riksdagen som hade kritiska synpunkter på hanteringen av sekretessfrågorna. Det fanns även kritiska synpunkter på hela folkbokföringsreformen, men faktum är att riksdagens majoritet har

ställt sig bakom inte bara folkbokföringsreformen i stort utan även de lösningar som vi har valt på sekretessområdet. De är mycket ambitiösa och sträcker sig mycket långt, vilket jag har redovisat i mitt första svar.

Slutligen vill jag, när det gäller möjligheten för församlingarna att sköta registreringen, påpeka att det är ytterst få församlingar som har tillgång till de resurser som en sådan registrering kräver. Man kan naturligtvis tänka sig att församlingarna skall anlita servicebyråer, ungefär på samma sätt som projektgruppen nu har gjort, men man kan fråga sig om man skulle uppnå någon stor vinst med en sådan hantering. Jag vill dock inte utesluta att det kan ske registrering i församlingens egen regi i enstaka fall. Förutsättningen är att man har tillgång till resurser och kompetens. Men skulle detta bli alltför utbrett skulle det bli ett betungande arbete med att samla in material från många olika källor. De önskemål som Sigge Godin har framfört i detta avseende kan tillgodoses, även om jag bedömer att det inte kan komma att ske i alltför stor omfattning.

Anf. 16 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Det är riktigt, som statsrådet säger, att den här folkbokföringsdebatten har tagit lång tid och att det har tagit lång tid att komma fram till beslut. Det man var kritisk mot – och det var flera partier som var kritiska – var framför allt att man inte visste vilket innehåll den här omläggningen sedan skulle få. Man fattade ett principbeslut före jul. Det är egentligen det som är det stora bekymret.

Jag har studerat en del material, och det är med mig som med statsrådet att det nästan är omöjligt att tränga in i det här, åtminstone på relativt kort tid.

I det material som riksskatteverket har utfärdat och som man har fått ut till församlingarna säger man: "Erfarenhetsmässigt kan några uppgifter på personakterna förväntas vara felaktiga. Det kan vara frågan om att makar har olika datum för när äktenskap ingicks eller upplöstes, att barn har fel personnummer på sina föräldars personakter eller att föräldrarna har fel personnummer på barnens personakter. Ett felskrivet personnummer på en personakt kan innebära merarbete för handläggarna, men behöver inte medföra att ett barn får fel mor eller far. Detta blir emellertid fallet vid en överföring till ett ADB-system om man inte har möjlighet att göra effektiva och säkra kontroller." Man talar om att kontrollmöjligheterna är begränsade om man inte väljer dataregistrering. Man säger att man då kan göra ett antal maskinella kontroller. Betyder det att man skall kontrollköra de lokala registren mot andra register? Vilka register avser man att kontrollköra mot för att rätta till eventuella felaktigheter? Anhöriga kan ju bo på andra håll i landet, och då fungerar ju inte detta, om man inte har tänkt sig att mot riksdagens vilja kontrollköra mot andra uppgifter som skatteförvaltningen har tillgång till. Jag tycker att det verkar mycket skrämmande om det är detta man har tänkt sig, eftersom man handskas med personakter som är ofullständiga och som i vissa fall också kan innehålla felaktiga uppgifter.

Om man avser att göra de här kontrollkörningarna borde man i stället gå via pastorsexpeditionerna och utnyttja sakkunnig personal. Då slipper man

att kontrollköra register mot varandra. Det strider väl ändå mot vad vi tycker i hela Sveriges riksdag.

Anf. 17 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det är riktigt att kontroller och samkörningar kan göras gentemot det tillfälliga registret. Det är nödvändigt för att kunna få en god kvalitet på de uppgifter som sedan skall lagras. Även Sigge Godin har ju framfört önskemålet att man skall minimera antalet fel i det här sammanhanget. Jag vill påpeka att det här är ett tillfälligt register som kommer att förstöras när arbetet är slutfört. Tillstånd har meddelats av datainspektionen. Vi får inte glömma att allt detta arbete med sekretessen förutsätter tillstånd från datainspektionen, och det sker i enlighet med gällande regler.

Till sist vill jag göra en allmän kommentar. I detta sammanhang, liksom i många andra sammanhang när det skall genomföras reformer, framförs önskemål om att man skall ta litet mer tid på sig, skjuta upp beslut eller skjuta upp genomförandet. Det är naturligtvis alltid jobbigt och besvärligt när man genomför större förändringar. Det innebär påfrestningar för den berörda personalen och för andra. Min erfarenhet är att det som gott som alltid är fel att uppskjuta besluten och genomförandet. Den besvärliga processen blir inte lättare att gå igenom om den sträcks ut i tiden eller skjuts in i framtiden, det skall man inte sticka under stol med. Erfarenheten är den motsatta; en utsträckt period av osäkerhet är det värsta som kan drabba de berörda människorna. När man nu, i det här fallet efter oerhört många års utredande och debatterande, till sist fattar ett beslut om en reform, då skall man genomföra den så snabbt som det rimligtvis går och inte tveka när man kommit halvvägs. Jag övertygad om att det skulle leda till ett sämre resultat både när det gäller kvaliteten på folkbokföringen och när det gäller arbetstillfredsställelsen för de berörda människorna.

Anf. 18 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag tycker också att vi skall genomföra den här reformen, och det tycker Sveriges riksdag som helhet. Det är inte det vi tvistar om, utan litet grand om det som vi som yrkespolitiker inte riktigt klarar av. Vi gör mycket tjusiga teoretiska beräkningar som årtionden av utredande har skapat. Det verkar jättefint och bra, praktiskt och rationellt. Ofta tror vi att det skall bli billigt också. Men det blir ju alltid det. Men praktiken är ju faktiskt en annan, och speciellt när man har underlag som inte är komplett.

Jag har försökt säga att vi både av sekretesskäl och av kulturhistoriska skäl måste bevara detta, annars kommer framtiden att visa att detta var ett felaktigt sätt att göra jobbet på. Vi är inte oense om att det skall göras, utan det gäller att göra det på ett så förnuftigt sätt som möjligt.

I det material som jag har tagit del av är det ett femtontal uppgifter som skall registeras och som man använder i dag. Det är namn, personnummer, samtliga medborgarskap, samtliga äktenskap, samtliga levande barn, barnens och den andra förälderns personnummer, adoptivföräldrars personnummer, osv. Det är alltså ett ganska omfattande material som skall registreras. Och självklart är människor oroliga.

Från riksskatteverket och utredarna sägs att dessa uppgifter används vid handläggningen i dag och att man nog behöver dem även i fortsättningen.

Sedan kommer man fram till sökbegrepp osv. Man vill alltså söka på nationalitet och en mängd andra sökbegrepp. Även detta skapar problem. Justitieministern är i kammaren, och hon brukar mycket ofta diskutera kvinnornas situation, bl.a. förföljda kvinnor som egentligen behöver byta identitet. Sådana här uppgifter får alltså inte komma ut, eftersom det handlar om mycket allvarliga saker. Då borde statsrådet och justitieministern tillsammans fundera på om handläggningen sker på bästa tänkbara sätt.

Jag ber att få tacka statsrådet för synpunkterna att man i vissa fall kan låta pastorsämbetena hjälpa till med detta. Jag anser att man därmed kommer ganska långt på väg. Då kan resp. skattmyndighet ha en nära kontakt med pastorsämbetena, och då löses de problem som upplevs på vissa håll i landet. Jag tycker därför att det är det allra viktigaste, eftersom varje människa som har ett ansvar för detta då känner att sakkunning personal ändå kan tillföra det som kommer att vara av värde ur sekretessynpunkt men även ur kulturhistorisk synpunkt och forskningssynpunkt i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:137 om opartisk rättegång inför opartisk domstol

Anf. 19 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Krister Skånberg har frågat mig om jag uppmärksammat att reglerna i rättegångsbalken om allmänt åtal tillämpas på ett sätt som strider mot Europakonventionens krav på opartisk rättegång inför opartisk domstol och om jag i så fall är beredd att föreslå behövliga ändringar i rättgångsbalken eller vidta annan lämplig åtgärd.

Krister Skånbergs fråga är ställd bl.a. mot bakgrund av ett aktuellt mål och rör det sätt på vilket åklagarna stämmer in sina mål till de stora tingsrätterna. Jag tänker självfallet inte gå in på det enskilda målet utan i stället hålla mig till den mer allmänna frågeställning som Krister Skånberg aktualiserar. Först något om vilka regler som finns.

I rättgångsbalken finns inte några regler om hur mål skall fördelas mellan olika domare eller avdelningar i en domstol. Frågan behandlas i stället i domstolarnas instruktioner och arbetsordningar. För tingsrätternas del finns grundläggande bestämmelser om målens fördelning i tingsrättsinstruktionen.

Enligt den instruktionen skall grunderna för fördelningen framgå av tingrättens arbetsordning. Domstolsverket meddelar allmänna råd för utformningen av arbetsordningen, med det är tingsrätten själv – genom dess kollegium eller plenum – som bestämmer arbetsordningen. Tingsrätten skall samråda med den åklagarmyndighet som berörs.

I tingsrättsinstruktionen föreskrivs också att i princip varje domare skall ha en rotel. Det är tingsrättens chef, lagmannen, som delar in domarna på de olika rotlarna. Hänsyn skall därvid tas bl.a. till att yngre domare är

mindre erfarna och att mål av viss typ (specialmål) kan fördelas på en eller flera bestämda rotlar.

Fördelningen av mål mellan domarrotlarna kan gå till på olika sätt. Ett sätt – som är vanligt vid mindre domstolar – är att målens fördelning styrs av från vilket område inom domstolens domkrets som målet härrör. Ett annat vanligt sätt är att ett inkommande mål tilldelas den rotel som står i tur att få ett nytt mål.

Ytterligare ett system – som tillämpas vid större, avdelningsindelade tingsrätter – är att den domare som är chef för en avdelning, chefsrådmannen , fördelar målen bland domarna på avdelningen enligt riktlinjer som anges i arbetsordningen, normalt efter turordning. En annan ordning, som används bl.a. vid de tre största tingsrätterna vid fördelningen av brottmål, är att en viss rotel tilldelas mål som har instämts från en viss åklagarrotel.

Det är det sistnämnda systemet som Krister Skånberg tar upp i sin interpellation.

En stor fördel med detta system är att den åklagare som har väckt åtal och alltså satt sig in i målet normalt också bör vara den som för talan vid huvudförhandlingen. Många åklagare vid de största åklagarmyndigheterna är också specialiserade, t.ex. på narkotikamål eller mål om ekonomisk brottslighet, och då finns det i allmänhet en motsvarande specialisering vid tingsrätten på så sätt att mål om vissa typer av brott tilldelas vissa bestämda avdelningar.

Denna princip för fördelningen av brottmål har uppenbara fördelar från rättsäkerhets- och effektivitetssynpunkt. Systemet ger goda möjligheter att hantera målen såväl hos åklagarna som domstolen på ett kompetent, rationellt och snabbt sätt.

Systemet förutsätter självfallet – liksom många andra system för fördelning av mål – att reglerna tillämpas lojalt och att inga ovidkommande hänsyn tas. Till skillnad från Krister Skånberg har jag tilltro till att våra åklagare och domare hanterar dessa frågor med sedvanlig objektivitet och i enlighet med de regler som gäller.

Det kan naturligtvis alltid diskuteras vilket system för fördelning av mål som är det bästa, men jag delar inte Krister Skånbergs uppfattning att det sätt på vilket åklagarna stämmer in sina mål till de stora tingsrätterna skulle strida mot kravet på en opartisk rättegång inför opartisk domstol. Jag vill tvärtom passa på att ta avstånd från den skildring som Krister Skånberg ger i sin interpellation av förhållandena i rättsväsendet.

Anf. 20 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Både jag och statsrådet tycker tydligen att det är bra att en åklagare som väckt åtal och satt sig in i målet också för talan vid huvudförhandling. Det är utmärkt att åklagarna skaffar sig specialkunskaper. Vi hoppas att fler åklagare skaffar sig sådana specialkunskaper för miljöbrott och ekonomiska brott.

Det som jag tar upp, och det vet naturligtvis den som har skrivit svaret, är att valet av domare inte skall vara förutbestämt. Det kan vara bra att domare är speciellt insatta i olika områden, så länge det inte minskar deras objektivitet. Domaren skall vara allsidig och ha en helhetssyn när han eller hon tar

hänsyn till vad som framkommer i rättegångsförhandlingarna. Att domstolarna kanske hinner döma fler mål på en given tid genom att åklagare väljer domare och att åklagare och domare hanterar brottmål på det sätt som statsrådet har beskrivit, det förstår jag. Men hur skulle den här ökade effektiviteten öka rättssäkerheten? Det förstår jag inte. Det är just för att minska riskerna för ovidkommande hänsyn som domarna skall, som man brukar säga, lottas på målen. Det är ett organiserat sätt att minska riskerna.

Det är bra att domstolarna är effektiva och arbetar rationellt. Jag anser att det är viktigare att domstolarna är organiserade för största möjliga rättssäkerhet om det uppstår konflikt mellan de här goda målen. Jag förutsätter, herr talman, att Sveriges domare är objektiva och följer gällande regler. Vad jag undrar är om reglerna är utformade på ett sådant sätt att vi får största möjliga förutsättningar för den här objektiviteten. Jag har från advokater hört att det inte är bra att åklagarna väljer domare. Omedelbarhetsprincipen, som det talas om, riskerar att rubbas. Det är en princip som ytterst innebär att domaren skall ta hänsyn bara till det som framkommer vid själva domstolsförhandlingen. Han eller hon skall inte ha några förutfattade meningar om de inblandade eller om saken. En opartisk rättegång förutsätter att parterna är likvärdiga. Domaren skall inte lita mer på någons utsaga än på någon annans. Då är det inte lämpligt att åklagare väljer domare. Och det förekommer, statsrådet, att domaren sedan väljer försvarare.

Likaså har det förekommit att åklagarsidan har drivit igenom att man har bytt ut domare när åklagare och domare har haft samarbetssvårigheter. Det finns ett sådant fall från Huddinge tingsrätt beskrivet i JOs ämbetsberättelse för 1988/89.

Till slut, herr talman, har jag i min interpellation inte givit någon skildring av förhållandena i rättsväsendet. Jag har påtalat risker och frågat om justitieministern uppmärksammat att det sätt som tillämpas när man väcker allmänt åtal strider mot Europakonventionens krav på opartisk rättegång inför opartisk domstol. Justitieministern har bekräftat att hon känner till hur reglerna tillämpas. Jag frågade också justitieministern om hon är beredd att föreslå förändringar eller vidta annan lämplig åtgärd, och jag upprepar nu detta.

Anf. 21 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Som jag tidigare har sagt är det riktigt att det i de stora tingsrätterna finns en i förväg fastställd ordning på vilket sätt mål fördelas. Det finns ett automatiskt verkande system.

Krister Skånberg gör gällande att det skulle vara åklagarna som väljer domare och att det alltså ligger i åklagarens makt att bestämma vilken domare som han vill stämma till. Jag vill protestera mot den beskrivningen av det system som vi har. En åklagare stämmer inte till en viss angiven domare, och han kan ännu mindre välja till vilken domare han stämmer.

Krister Skånbergs sätt att formulera sina frågor antyder på något sätt att det skulle förekomma oegentligheter i domstolarna. Om så är fallet tycker jag att Krister Skånberg skall tala klartext, så att JK och JO har möjligheter att fullgöra sina uppgifter att granska om det förekommer oacceptabla ageranden i vårt rättväsende. Men att i allmänna ordalag uttala sig om att det fördelningssystem som i dag finns i rättsväsendet skulle innebära att det rå-

der en rättsosäker situation, tycker jag inte är acceptabelt. Jag har redogjort för det system som finns, och jag litar på att det tillämpas på ett sätt som är bra ur effektivitetssynpunkt och ur rättssäkerhetssynpunkt. Något annat ställningstagande har jag inte någon anledning att göra förrän jag har konkreta skäl till det. Och i Krister Skånbergs interpellation finns det inte några sådana konkreta skäl.

Anf. 22 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! I praktiken innebär systemet faktiskt att en åklagare stämmer ett mål till en viss domare. Det blir den praktiska följden av det system som tillämpas vid bl.a. de tre stora tingsrätterna.

Statsrådet talar om att jag skall konkretisera mig och att jag insinuerar att det förekommer oegentligheter. Jag uppepar, herr talman, att jag påtalar att det sätt på vilket valet av domare träffas innebär risker som är onödiga. Visst kan alla människor fela. Det gäller, speciellt i sådana fall där det ställs utomordentligt höga krav på objektivitet, att minska riskerna så gott det går. I det fall som jag talade om, dvs. fallet i Huddinge tingsrätt, kritiserade justitieombudsmannen Wigelius beslutet att flytta en domare och att det, som han uttryckte det, ur konstitutionella och andra principiella utgångspunkter måste betecknas som inte så litet anmärkningsvärt. Han framhåller senare att effektivitetstänkandet alltmer kommit att ta överhanden i förhållande till de grundläggande kraven på bl.a. integritet i myndighetsutövning och rättssäkerhet. Detta är hämtat från hans ämbetsberättelse för 1988/89.

Anf. 23 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Det konkreta fall som Krister Skånberg åberopar om vilket JO har haft viss kritik att framföra har ingenting med lottningssystemet att göra. Ännu mindre har det någonting att göra med att åklagare skulle välja domare till vilken de vill stämma sina mål. Den beskrivning som Krister Skånberg gör av verkligheten är helt fel. Jag hoppas att Krister Skånberg vill ta del av mitt interpellationssvar en gång till och begrunda det system som vi har. Om Krister Skånberg anser att det föreligger något systemfel, får han återkomma med preciseringar med avseende på systemet och inte antyda att det förekommer oegentligheter. Jag vill faktiskt vädja om detta, eftersom jag tror att det har stor betydelse för våra åklagare och för våra domare att känna att vi i den lagstiftande församlingen har förtroende för hur de sköter sitt jobb fram till dess att t.ex. JO i ett konkret fall har anledning att framföra kritik.

Anf. 24 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag upprepar ännu en gång att jag inte har sagt att det förekommer oegentligheter. Jag har, och jag uppepar även det, bara sagt att det sätt på vilket detta system tillämpas innebär onödiga risker. Jag har inte fått svar från justitieministern på frågan om på vilket sätt det här systemet, som justitieministern beskriver när det gäller de tre stora tingsrätterna, skulle öka rättssäkerheten. Jag har talat om att det skulle kunna finnas risker för att det minskar rättssäkerheten. Justitieministern påstår att det ökar rättssäkerheten. Jag väntar med intresse på svaret.

Anf. 25 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag föreslår att Krister Skånberg återigen läser mitt interpellationssvar, men jag skall gärna upprepa och peka på de omständigheter som har stor betydelse för rättssäkerheten.

Det är viktigt att de som agerar i våra domstolar, det gäller åklagare och domare, har möjligheter att sätta sig in i de mål som de skall hantera. Det handlar om att samma åklagare som har satt sig in i ett mål när han har stämt också är den åklagare som sedan fullföljer huvudförhandlingen. Det ger en grundval för ett bättre sätt att hantera målet och öka rättssäkerheten.

Det är också viktigt att våra åklagare och våra domare har möjligheter att öka sin kompetens i svåra mål, att ha specialkompetens för att kunna hantera målen med stor skicklighet. Det kräver att vi kan indela våra domstolar och fördela olika typer av mål på olika åklagare och på olika domare som blir specialiserade. Vi skall organisera arbetet hos både åklagare och domstolar på det sättet att de kan planera sitt arbete så att det genomförs på ett kunnigt, sansat och bra sätt av åklagarna och domarna. Det kräver möjligheter till planering, och det gör att man måste ha ett förutsebart och i förväg bestämt system även för lottning, och det är det som vi har.

Tredje vice talmannen anmälde att Krister Skånberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1990/91:81 till kulturutskottet
1990/91:97 till utrikesutskottet

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 10.38 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning aviserade propositionerna väntades föreligga.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

5 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1990/91:82 Folkbildning
1990/91:85 Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen

1990/91:93 Rättsmedicinsk verksamhet, m.m.
1990/91:98 Bostadsdomstolens och hyresnämndernas sammansättning i vissa fall, m.m.
1990/91:99 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, m.m.
1990/91:102 Verksamhet och anslag inom totalförsvaret under budgetåret 1991/92
1990/91:106 Kontobaserat penningmarknadssystem
1990/91:108 Reserabatter för studerande, m.m.
1990/91:109 Avgifter vid kommunal bostadsförmedling
1990/91:110 Bostadsbidrag för år 1992
1990/91:113 En ny jämställdhetslag, m.m.

6 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 21 februari

1990/91:155 av *Margitta Edgren* (fp) till kommunikationsministern om postverkets dataregister:

Postverkets uppgift är att se till att människor, företag och organisationer får sin post. Det är en oerhörd mängd post som cirkulerar under ett år.

Naturligtvis måste det i denna stora mängd post bli fel då och då. Fel, som beror på att de som skickar post slarvar med att skriva korrekta adresser och att det är två miljoner personer i Sverige som flyttar varje år. Till detta kommer att posten själv ändrar postnummer i 1,5 miljoner fall varje år på grund av ändrade distriktsdelningar.

För att minska kostnaderna för felförsändelser bygger posten upp ett basregister över personers adresser i Sverige. Detta skall kontrollera alla postadresser och på sikt finnas i lokala postkontors terminaler för automatiska adresskontroller.

Uppgifterna till basregistret inkl. personnummer plockas upp från de ändringsmeddelanden som alla de personer som flyttar varje år lämnar. 90 % lämnar sina ändringsmeddelanden till posten, resten lämnar till folkbokföringsregistret.

Ur sina basregister säljer postverket adresser till företag, på samma sätt som DAFA säljer uppgifter ur SPAR-registret. Skillnaden är att DAFAs försäljning övervakas av SPAR-nämnden – Statens Person och Adressregisternämnd. SPAR-nämnden är registeransvarig för SPAR-registret enligt datalagen och en särskild förordning. SPAR-nämnden inrättades enligt beslut i riksdagen på förslag i betänkande från finansutskottet 1985/86:4.

Datainspektionen har inte lämnat tilltånd till postens register och tillfrågades inte innan det startades.

Jag vill genom denna interpellation få en diskussion och svar på följande frågor:

Ingår försäljning av adresser i postverkets uppgifter, och är det i så fall förenligt med syftet med SPAR-registret?

Är det lämpligt att myndigheter sinsemellan konkurrerar om adressförsäljning ur sina resp. register?

Är postens register ett offentligt register och därmed allmän handling?

Varför är inte datainspektionen tillfrågad vid starten av registret?

Posten ändrar på egen hand ca 1,5 miljoner postnummer varje år. Borde inte posten i god tid informera t.ex. folkbokföringen om ändringarna? Det är ju ett villkor för att datakvaliteten i folkbokföringsregistret skall kunna upprätthållas.

1990/91:156 av *Åke Wictorsson* (s) till finansministern om överförandet av nya uppgifter på kommunerna och det kommunala skattestoppet:

I finansplanen redovisas regeringens bedömning att den kommunala sektorns volymtillväxt måste begränsas till högst 1 % jämfört med den konsumtionstillväxt på 2 % som skett i kommunerna under 1980-talet.

Detta innebär, som redovisas i finansplanen, att kommunernas finansiella sparande blir negativt och att åtgärder måste vidtas i kommunerna för att förändra verksamheten så att detta förhållande ändras. Samtidigt redovisas en överenskommelse med kommunförbunden om att det kommunala skattetrycket inte skall öka.

En förbättring av kommunernas ekonomi förutses inträffa tillfälligtvis under 1992. För att denna förbättring inte skall medföra en volymtillväxt föreslås samtidigt att 3 miljarder av kommunernas förbättrade likviditet dras in till statskassan. Denna återbetalas sedan inte till de enskilda kommunerna men däremot till kommunsektorn genom att medlen ställs till kommunalekonomiska kommitténs förfogande för att ingå i de åtgärder som blir ett resultat av dess arbete.

Samtidigt har i betydande utsträckning uppgifter som får stora återverkningar på ekonomin lagts på kommunerna. Den nya skolorganisationen med ett nytt statsbidragssystem, äldrereformen med till en del synnerligen svårbedömbara effekter är ett par exempel på detta.

Nya beräkningar av Kommunförbundet visar dessutom att endast en nolltillväxt av den kommunala verksamheten kan leda till någorlunda finansiell balans.

Kommunerna står sålunda inför mycket stora behov av att snabbt förändra verksamheten. Utan tvekan finns sådana möjligheter. Det kan däremot ifrågasättas om inte dessa möjligheter kräver en viss omställningstid för att ge ökad effekt.

I detta läge är det av utomordentlig vikt att inte nya uppgifter åläggs kommunerna som fordrar ytterligare ekonomiska insatser från deras sida. Detta kräver att statsmakterna, som lagt dessa restriktioner på kommunerna också inser sitt ansvar i detta hänseende.

Detta faktum är tydligen inte en av alla insedd realitet. Bara under den allra senaste tiden har nya kostnader aktualiserats för kommunerna inom institutionsvården och de kommunala bostadstilläggen.

Den nödvändiga förändringen och anpassningen av kommunernas verk-

samhet förutsätter för att bli lyckosam ett samarbete mellan staten och kommunsektorn där överenskommelser och inte dekret måste vara verktyget.

I de båda exempel som här redovisats föreligger inte några sådana överenskommelser.

Under hänvisning till vad jag här anfört vill jag fråga finansministern:

Är regeringen beredd att uttala att i nuvarande läge med kommunalt skattestopp inga nya uppgifter skall åläggas kommunerna av staten om inte staten samtidigt tillför kommunerna nya ekonomiska resurser för detta?

Är regeringen därutöver beredd att verka för att när så sker de ekonomiska relationerna klarläggs i överenskommelser mellan staten och kommunförbunden?

den 22 februari

1990/91:157 av *Leo Persson* (s) till statsrådet Erik Åsbrink om samarbetet mellan tull och polis:

Enligt uppgift från rikspolisstyrelsen finns ett antal tänkta försöksprojekt om utökat samarbete tull och polis i gränstrakterna mot Norge.

Enligt samma källa har man svårigheter att finna samma intresse från tullens sida, vilket gör det svårt att konkret påvisa någon större vilja till sambruk av gemensamma resurser och tjänster.

Jag vill ta upp ett konkret ärende med reg.nr. PBI 285-4556-89 angående samlokalisering och utökat samarbete mellan tull och polis vid tullstationen i Flötningen och polisen i Idre.

Efter genomförd utredning av polisen i Mora och tulldirektionen i Karlstad har parterna uttalat sig positivt till en samlokalisering i det relativt nybyggda polishuset i Idre.

Servicen i polishuset är i dag två timmar per vecka vad avser betjäning av allmänheten. Med en samlokalisering skulle servicen öka till ett öppethållande alla veckans svarta dagar i almanackan. I en sådan sambruksmodell uppnår man, enligt polisen i Mora och tulldirektionen i Karlstad, följande:

- Tull/polispersonal kan arbeta mer integrerat.
- Data, radio, telex och övrig utrustning kan nyttjas gemensamt.
- Narkotika- och spritsmugglingsverksamheten övervakas betydligt effektivare.
- Fjällräddning och fågelboplundrarkontrollen är arbetsuppgifter som tullen och polisen har gemensamt och kan göras effektivare.
- Passkontroll m.m. fördelaktigt vid samlokalisering.
- Tre gränsvägar går ihop i Idre.
- Sociala fördelar för personalen i Flötningen.

Nu är ärendet föremål för slutligt ställningstagande och generaltullstyrelsen är tveksam inför ett beslut om sambruk. Sambruk förefaller mig både rationellt och effektivitetshöjande.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Erik Åsbrink följande:

På vilket sätt kan man stimulera till ökat sambruk inom tull och polis?

Hur ställer sig statsrådet till projekt av typ samlokalisering av tull och polis i Idre?

Hur kan man lösa gränsdragningen mellan att vara gränsuppsyningsman och passkontrollant? Det finns speciella tjänster för passkontroll, trots att tjänstemännen vid vissa tullstationer tycker sig ha både kompetens och tid att också utföra passkontroll vid behov. Ett slags resursslöseri tycker jag.

I ToR-utredningen talar man om att minska personal. Det kanske finns rationaliseringsvinster i samordning även här. I ToR-utredningen talas också om indragning av resurser vid enheterna i Charlottenberg och Kristinehamn trots att inga i dag kända arbetsuppgifter försvinner. Hur skall man förklara detta?

7 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 21 februari

1990/91:437 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om utvärderingen av försöket om distriktssköterskors förskrivning av läkemedel:

Det pågår sedan tio år ett försök i Jämtland som innebär att distriktssköterskor får förskriva vissa läkemedel. 40 distrikssköterskor ingår i försöket och de har rätt att förskriva ca 30 olika preparat varav ungefär hälften är receptbelagda. Distriktsläkarna i Jämtland har möjlighet att utöka antalet preparat som distrikssköterskorna får förskriva. Det har de hittills inte gjort. Den medicinska säkerheten har varit tillfredsställande som framkommit hittills. Patienterna är nöjda eftersom det innebär en bra service att få det nödvändiga läkemedlet förskrivet vid möte med distrikssköterskan. Även distriktssköterskorna är nöjda, det gäller oftast patienter hon eller han träffar kontinuerligt och redan har ett självständigt ansvar för. Innan försöket permanentas och eventuellt utvecklas på andra orter främst i glesbygder, skall det utvärderas. Utvärderingen ansvarar socialstyrelsen för. Socialstyrelsen har dragit ut på tiden. En anledning är tydligen att det saknas pengar till utvärderingen. Är det korrekt anser jag att socialstyrelsen bör omprioritera sina resuser så att utvärderingen kan bli färdig fortare.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga vad socialministern avser göra för att en snabb utvärdering av försöket skall komma till stånd och det därmed kan prioriteras av socialstyrelsen.

1990/91:438 av *Åke Wictorsson* (s) till försvarsministern om kustbevakningens postering på Dalarö:

I en utredning "Översyn av kustbevakningens lokala organisation" föreslås indragning av kustbevakningens postering i Dalarö, Haninge kommun. Följden av en sådan åtgärd skulle bli att säkerheten i ett viktigt skärgårdsområde allvarligt skulle försämras och att möjligheterna att effektivt övervaka

unika men hotade naturvärden försvinna. Några nämnvärda besparingar synes inte uppkomma.

Under hänvisning till ovanstående vill jag fråga försvarsministern:

Är regeringen beredd att medverka till att kustbevakningens postering i Dalarö kan bevaras?

1990/91:439 av *Karl-Gösta Svenson* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om avdragsrätten för ingående moms på vissa lätta lastbilar:

Riksdagen har med anledning av en moderatmotion beslutat att taxiföretag skall ha rätt till avdrag för ingående mervärdeskatt avseende inköp och leasing av personbilar i yrkesmässig verksamhet avseende personbefordran. Vidare har i anledning av denna motion riksdagen beslutat att som sin mening ge regeringen till känna om en generell beskattning av den privata användningen av tillgångar som ingår i mervärdeskattepliktig verksamhet och anskaffats med avdragsrätt.

Det föreliggande riksdagsbeslutet leder till konkurrenssnedvridning mellan företag inom transportnäringen. Rätt till avdrag för ingående mervärdeskatt föreligger inte beträffande lätta lastbilar med skåpbyggnation som exempelvis används för transport av bageriprodukter.

När avser regeringen återkomma till riksdagen med förslag som fullgör riksdagens krav avseende förmånsbeskattning och i anslutning därtill undanröjer det konkurrenssnedvridande avdragsförbudet avseende personbilar och lätta lastbilar med skåpbyggnation?

den 22 februari

1990/91:440 av *Kristina Svensson* (s) till kommunikationsministern om postverkets sociala ansvar:

Utredningen Affärsverk med regionalt och socialt ansvar hade till uppgift att precisera verkens regionalpolitiska och sociala ansvar. Utredningen tog ur glesbygdsperspektiv utgångspunkt bl.a. i tillgängligheten till postservice för ett hushåll; dels i avståndet från bostaden, dels hur ofta postservicen är tillgänglig.

Utredningen behandlade inte postservice i tätorterna. Landets 2 100 postkontor är servicepunkter som medborgarna behöver ha nära till och som dessutom drar till sig annan service och därmed utvecklar orten eller bostadsområdet. Därför vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilken ambitionsnivå bör posten ha när det gäller postkontor i tätorterna för att uppfylla sitt sociala ansvar gentemot medborgarna och utvecklingsansvar gentemot orten?

8 § Kammaren åtskildes kl. 15.01.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 22 februari

1 § Svar på interpellation 1990/91:116 om riskkapitalförsörjningen i svenskt näringsliv på 90-talet 1
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Håkan Hansson (c)
Margit Gennser (m)
Hugo Hegeland (m)
2 § Svar på interpellation 1990/91:140 om sekretessen i den nya folkbokföringslagen 15
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Sigge Godin (fp)
3 § Svar på interpellation 1990/91:137 om opartisk rättegång inför opartisk domstol 21
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Krister Skånberg (mp)
4 § Hänvisning av ärenden till utskott 25
Ajournering 25
Återupptagna förhandlingar 25
5 § Bordläggning 25
6 § Anmälan om interpellationer
1990/91:155 av Margitta Edgren (fp) om postverkets dataregister 26
1990/91:156 av åke Wictorsson (s) om överförandet av nya uppgifter på kommunerna och det kommunala skattestoppet . 27
1990/91:157 av Leo Persson (s) om samarbetet mellan tull och polis 28
7 § Anmälan om frågor
1990/91:437 av Margitta Edgren (fp) om utvärderingen av försöket om distriktssköterskors förskrivning av läkemedel .. 29
1990/91:438 av Åke Wictorsson (s) om kustbevakningens postering på Dalarö 29
1990/91:439 av Karl-Gösta Svneson (m) om avdragsrätten för ingående moms på vissa lätta lastbilar 30
1990/91:440 av Kristina Svensson (s) om postverkets sociala ansvar 30

gotab 98180, Stockholm 1991